

isto vreme trebalo je iznova razgraničiti srodne pojmove kao što su šovinizam, rasizam, ksenofobija, etnocentrizam i sl. Iz mnoštva novih pojmova fašizam se mogao izdvojiti samo ukoliko se poznavala istorija teorija o fašizmu.

Savremeni moderni ideološki žargon (sveopšte pozivanje na pravnu državu, podelu vlasti i demokratiju) neretko uspešno zamagljuje dublje ciljeve političkih pokreta i otežava prepoznavanje osnovnog usmerenja. Desni ekstremizam takođe se uspešno prilagođava tekućoj političkoj retorici i ispoljava na različite često prikrivene načine, a gotovo po pravilu odriče svaku vezu sa nepopularnim fašizmom. Ideološka retorika nove ekstremne desnice je modernizovana i danas je obuzdavaju tendencije globalizacije nošene interesima multinacionalnog kapitala, za razliku od stanja između dva svetska rata kada se desni ekstremizam podudara sa moćnim imperijalističkim reakcijama nacionalno homogenog krupnog kapitala. Sociologija bi trebalo da razvije teorijski i pojamovni aparat za sve oblike ispoljavanja desnog ekstremizma: institucionalno-političkog segmenta, teorijskih i idejnih desničarskih struja različitog ranga i za objašnjenje obrazaca svakodnevnog rasizma subkulture naročito kod omladine. Pomenuti segmenti u različitoj meri oslanjaju se na nasleđe klasičnog fašizma jer se desnica (kao i levica) menja u idejnom, organizacionom, strateškom i taktičkom pogledu. Trebalo bi uočiti tačke kontinuiteta i diskontinuiteta između starog fašizma i nove ekstremne desnice, društvena izvorišta i obrasce manipulacije, iracionalnu i planski doziranu fašizaciju kod raznorodnih savremenih pokreta i režima. Globalizacija politike i "kosmopolitizam" savremenog multinacionalnog kapitala rađaju nove oblike reakcije fašističkog tipa koji se prilagođavaju okruženju, ali katkad otvoreno svojataju tradiciju i fašističke uzore. Danas npr. u Evropskoj uniji ima oko 15 miliona stranaca pa je ona zbog gipkije integracije upućena na građansko, a ne etničko shvatanje nacije. Jus sanguinis (krvno pravo) na kom je počivala tradicionalna konzervativna zamisao naroda i nacije postalo je anahrono. Uprkos tome u velikom delu Evrope nakon iščezavanja komunističkog internacionalizma došlo je do nagle etnizacije politike što je olakšalo ispoljavanje "ludističkih sadržaja" u subkulturi ugroženih – mržnje prema strancima i manjinama da bi se prevazišla otuđenost svakodnevnice. Ako su klasične teorije o fašizmu bile više upućene na razumevanje institucionalne strane fašizma (sistem, partija, ideologija), nove bi više trebalo da se pozabave neinstitucionalizovanim otporima i difuznim neideologizovanim pokretima lica zahvaćenih krizom. Najposle, koliko je savremeni desni ekstremizam rezultat postmoderne, a koliko ostatak klasičnog fašizma? Danas se ekstremna desnica može proučavati na više nivoa: (1) Ekstremno desne partije koje se u periodima akutnih sukoba otvoreno fašizuju; (2) teorijski centar i idejna središta desnice, tj. intelektualci različitog formata i ustanove koje osmišljavaju rasizam, šovinizam i fašizam; (3) omladinska fašistička potkultura – politizirani ultraši bez ideološkog nivoa, agresivni difuzni rasisti (navijači, skins) koji ispoljavaju protestnu mržnju protiv svega što je etnički drugačije.

U čemu je razlika između klasičnog fašizma i savremene evropske ekstremne desnice? Fašizam je autoritarni nacionalizam koji sadrži rasizam, antisemitizam, antikomunizam, brani korporativno-stalešku viziju sitnoburžoaskog kapitalizma, a u organizacionom pogledu raspolaže militarističkom partijom sa oružanim partijskim trupama i harizmatiskim vođom. Prepoznatljiv je i po snažnom šovinističkom romantičarskom veličanju vlastite tobože ugrožene nacije uz žestoku kritiku kosmopolitskih struja koje iznutra razaraju zajednicu krvi i tla. Savremena evropska ekstremna desnica osporava kosmopolitizam i dekadenciju moderne, protivi se mešanju naroda i rasa (bastardiziranju) jer to ugrožava nacionalni i